

Goleniów, czerwiec 2019

RAPORT KOŃCOWY Z EWALUACJI WEWNĘTRZNEJ ROK SZKOLNY 2018/2019

ORGANIZACJA EWALUACJI WEWNĘTRZNEJ w roku szkolnym 2018/2019

Zagadnienia do ewaluacji wewnętrznej:

1. Diagnoza czynników ryzyka i czynników chroniących w celu przeciwdziałania narkomanii i podejmowanie przez uczniów zachowań ryzykownych ~~– w terminie do 30 września 2019 r.~~ zmiana: w terminie do 30 maja 2019 roku
2. ~~Diagnoza stopnia aktywności fizycznej uczniów w czasie wolnym od zajęć – Kultura spędzania wolnego czasu.~~ Zrezygnowano
3. Ocena efektywności Systemu Doradztwa Zawodowego oraz atrakcyjność zajęć prowadzonych zgodnie z planem doradztwa w roku szkolnym 2018/2019
4. Badanie w odniesieniu do wymagań 6 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2017 r., poz. 1611) Rodzice są partnerami szkoły lub placówki

Problem badawczy nr 1: Diagnoza czynników ryzyka i czynników chroniących w celu przeciwdziałania narkomanii i podejmowanie przez uczniów zachowań ryzykownych

Wykonał: Zespół ds. ewaluacji i pomiaru dydaktycznego

w składzie: W. Dorosz, A. Jakubowska, E. Kościńska, I. Stodowa, A. Jakubowska

SPIS TREŚCI.....	1
I. Wprowadzenie i opis zastosowanej metodologii.....	2
II. Czynniki ryzyka i czynniki chroniące	6
III. Analiza wyników.....	8
Analiza ilościowa badania ankietowego przeprowadzonego wśród uczniów	8
Wyniki analizy zapisów dokumentacji szkolnej i rozmowy z ped.	14
IV. Wnioski i rekomendacje.....	15
V. Aneks	22

I. WPROWADZENIE I OPIS ZASTOSOWANEJ METODOLOGII

Prezentowany raport jest wynikiem ewaluacji wewnętrznej przeprowadzonej w Szkole Podstawowej nr 3 im. Jana Brzechwy w Goleniowie przez członków zespołu ds. ewaluacji i pomiaru dydaktycznego w okresie kwiecień – czerwiec 2019 roku i odnosi się do problemu badawczego nr 1: **Diagnoza czynników ryzyka i czynników chroniących w celu przeciwdziałania narkomanii i podejmowanie przez uczniów zachowań ryzykownych**

Zagrożenia dzieci i młodzieży substancjami psychoaktywnymi jest szczególnie ważnym i niepokojącym zjawiskiem. Według badań ogólnopolskich prowadzonych na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej co piąty polski nastolatek spróbował marihuany, co dziesiąty amfetaminy, a co piętnasty heroiny. Problem narkomanii w Polsce nie dotyczy już tylko określonych grup czy środowisk społecznych, ale jest zagrożeniem powszechnym. Niestety trzeba przyjąć, że każde dziecko może mieć kontakt ze środkami odurzającymi.

Problem narkomanii ma charakter interdyscyplinarny. Znajduje się on w polu zainteresowania różnych służb, takich jak lecznictwo, oświata, pomoc społeczna, organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości, media. Każda z nich styka się z tym zjawiskiem od innej strony. Także placówka oświatowa oraz nauczyciele mają do spełnienia podobne zadanie jak rodzice: powstrzymać dzieci przed sięgnięciem po narkotyki. Spędzają z nimi bowiem dużą część czasu, stają się ich autorytetem, mają wielki wpływ na ich rozwój.

Rolą szkoły, wszystkich osób zaangażowanych w proces edukacyjno-wychowawczy jest także identyfikacja zachowań ryzykownych uczniów i związanych z tym zagrożeń. **Konieczność rozpoznania czynników ryzyka i czynników chroniących w celu przeciwdziałania narkomanii i podejmowanie przez uczniów zachowań ryzykownych wynika bezpośrednio z Rozporządzenie MEN z dnia 22 stycznia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz.U. 2018 poz.214).**

Grupami szczególnie narażonymi na używanie substancji psychoaktywnych są dzieci i młodzież pozostające bez opieki rodzicielskiej, „dzieci ulicy”, niepełnoletnie osoby popełniające czyny karalne, osoby zagrożone demoralizacją, dzieci i młodzież zagrożone wykluczeniem społecznym, a także młodzież z zaburzeniami zachowania oraz koncentracji i uwagi.

Grupy młodzieży zagrożonej wymagają szczególnych oddziaływań profilaktycznych prowadzących do zmiany stylu życia i zaprzestania używania narkotyków, w szczególności działań zwiększających wiedzę na temat skutków używania środków odurzających, substancji psychotropowych i środków zastępczych, kształtujących przekonania normatywne i postawy prozdrowotne, a także zmniejszających deficyty umiejętności psychospołecznych.

Szkoły mają zatem do odegrania niezwykle ważną rolę w profilaktyce zdrowotnej, chociażby z tej racji, że są środowiskiem, w którym dzieci i młodzież spędzają codziennie wiele godzin. Tę rolę wyznaczyło szkole nie tylko Ministerstwo Edukacji Narodowej. Uczyniła to także Rada Ministrów opracowując Narodowy Program Zdrowia obligujący dodatkowo pracowników oświaty do pracy na rzecz zdrowia dzieci i młodzieży. Szczególnie ważne jest, aby szkoły włączyły się w realizację drugiego i trzeciego celu operacyjnego Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020:

- w profilaktykę i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi oraz
- profilaktykę problemów zdrowia psychicznego i poprawę dobrostanu psychicznego społeczeństwa.

Oto wykaz zadań służących realizacji tych celów operacyjnych¹.

Wykaz zadań służących realizacji celu operacyjnego 2: Profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi, za których realizację odpowiedzialne jest (m.in.) Ministerstwo Edukacji Narodowej, a tym samym są to zadania związane z funkcjonowaniem szkół:

Działania informacyjne i edukacyjne (edukacja zdrowotna) na temat:

- zagrożeń wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i NSP (nowych substancji psychoaktywnych, tzw. „dopalaczy”), a także z pozamedycznego stosowania produktów leczniczych, których używanie może prowadzić do uzależnienia;
- zjawiska przemocy w rodzinie i możliwości przeciwdziałania przemocy w rodzinach, w szczególności z problemem alkoholowym; zagrożeń wynikających z używania wyrobów tytoniowych i wyrobów powiązanych.

Doskonalenia kompetencji osób pracujących z dziećmi i młodzieżą w zakresie (szkolenia nauczycieli) dotyczące:

- wczesnego rozpoznawania zagrożenia używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, NSP oraz umiejętności i podejmowania interwencji profilaktycznej;
- profilaktyki i rozwiązywania problemów wynikających z używania alkoholu, w tym w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- uzależnień behawioralnych

Profilaktyka uniwersalna:

- wdrażanie programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, które biorą pod uwagę wspólne czynniki chroniące i czynniki ryzyka używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego;
- wdrażanie programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności rozwijających kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży.

Profilaktyka selektywna:

Wdrażanie programów wczesnej interwencji i profilaktyki selektywnej, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego adresowanych do środowisk zagrożonych, w szczególności dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, zagrożonych demoralizacją, wykluczeniem społecznym oraz osób używających środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny

¹ Wykaz zadań służących realizacji celu operacyjnego 2 i 3 NPZ 2016-2020. Opracowano na podstawie Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020, Dz.U. 2016 poz.1492

Wykaz zadań służących realizacji celu operacyjnego 3:

Profilaktyka problemów zdrowia psychicznego i poprawa dobrostanu psychicznego społeczeństwa, za których realizację odpowiedzialne jest (m.in.) Ministerstwo Edukacji Narodowej, a tym samym są to zadania związane z funkcjonowaniem szkół

Wspieranie zdrowia psychicznego:

- prowadzenie działań na rzecz upowszechniania wiedzy na temat zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań, kształtowanie przekonań, postaw, zachowań i stylu życia wspierającego zdrowie psychiczne, rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrażających zdrowiu psychicznemu, przeciwdziałanie seksualizacji dzieci i młodzieży – w szczególności przez prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych.
- rozwijanie potencjałów i koncentrowanie się na mocnych stronach dzieci i młodzieży – wzmacnianie potencjału zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży przez wsparcie pozytywnego i harmonijnego rozwoju, kształtowanie osobowości, umiejętności osobistych i społecznych, udzielanie wsparcia w rozwiązywaniu problemów i kryzysów rozwojowych, podnoszenie odporności psychicznej i poprawę funkcjonowania emocjonalnego.

Zapobieganie zaburzeniom psychicznym:

- wdrażanie programów profilaktyki uniwersalnej, wskazującej i selektywnej, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, które biorą pod uwagę wspólne czynniki ryzyka problemów zdrowia psychicznego i zachowań ryzykownych (np. używanie substancji psychoaktywnych, ryzykowne zachowania seksualne, korzystanie z pornografii, przemoc);
- prowadzenie działań na rzecz zapobiegania depresji, samobójstwom i innym zachowaniom autodestrukcyjnym w populacjach o zwiększonym ryzyku;
- szkolenia dla nauczycieli dotyczące zagrożeń oraz konsekwencji rozwojowych i zdrowotnych u dzieci i młodzieży oglądających pornografię.

I te zadania realizujemy poprzez wdrażanie założeń szkolnego programu wychowawczo – profilaktycznego.

W tym roku szkolnym przeprowadziliśmy w naszej placówce diagnozę czynników ryzyka oraz czynników chroniących. Ewaluacja wewnętrzna przeprowadzona na podstawie : Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U.2017 poz.1658).

1. Przedmiot ewaluacji wewnętrznej:
Zachowania uczniów naszej szkoły

2. Odbiorcy ewaluacji:
Dyrektor szkoły, nauczyciele, rodzice

3. Identyfikacja zasobów (czasowych, finansowych, ludzkich):

- 1) *Czas realizacji ewaluacji* : trzy miesiące (kwiecień – czerwiec)
- 2) *Wyniki* : potrzebne w pierwszych miesiącach roku szkolnego,
- 3) *Koszty*: koszt papieru, tonera, pracy zespołu

- 4) Wykonawcy ewaluacji (członków zespołu ewaluacyjnego):
Koordynator: E. Kościńska, Członkowie: A. Jakubowska, I. Słodowa

4. Cel ewaluacji:
Rozpoznanie czynników ryzyka i czynników chroniących w celu przeciwdziałania narkomanii i podejmowanie przez uczniów zachowań ryzykownych

W dalszych etapach prac niniejszy dokument posłuży do ewaluacji programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.

5. Pytania kluczowe (badawcze):

- 1) Jaki jest poziom bezpieczeństwa uczniów w szkole.
- 2) Jaki jest stosunek ucznia i jego ocena ryzykownych zachowań związanych z:
  - a. używaniem dostępnych używek (alkohol, nikotyna, leki uspokajające),
  - b. używek niedostępnych legalnie – narkotyków, dopalaczy,
  - c. nagannych zachowań – wagary, zaniedbywanie obowiązków w rodzinie i w szkole,
  - d. przemocy werbalnej – bicie, dokuczanie, znęcanie się,
  - e. przemocy niewerbalnej – słownej (obrażanie, dokuczanie, cyberprzemocy).
- 3) Oszacowanie skali zdarzeń zachowań ryzykownych wśród uczniów w ostatnich 3 miesiącach,
w tym związanych z :
  - a. cyberprzemocą,
  - b. treściami promującymi zachowania destrukcyjne,
  - c. zagrożeniem prywatności.
- 4) Ustalenie kręgu osób do których uczniowie będą zgłaszali się po pomoc w sytuacjach dla nich niebezpiecznych lub zagrożenia.

6. Kryteria ewaluacji (wskaźniki sukcesu):

- 1) Uczniowie w szkole czują się bezpiecznie.
- 2) Uczniowie wiedzą i rozumieją jakie zagrożenia niosą dla nich zachowania ryzykowne
- 3) Uczniowie i nauczyciele znają zasady bezpiecznego korzystania z zasobów internetowych.
- 4) Nauczyciele w działaniach wychowawczych kładą nacisk na mocne strony ucznia.
- 5) Uczniowie nie podejmują prób korzystania z używek, narkotyków i dopalaczy.
- 6) Nie ma w zespołach klasowych uczniów wykluczanych
- 7) Uczniowie nie stosują cyberprzemocy.
- 8) W zespołach klasowych funkcjonuje pomoc koleżeńska.
- 9) Uczeń wie do kogo i zgłasza się po pomoc w przypadku poczucia zagrożenia fizycznego i psychicznego.
- 10) Uczniowie są otwarci i potrafią dzielić się z nauczycielami, pedagogiem swoimi problemami osobistymi.
- 11) Program wychowawczo-profilaktyczny jest adekwatny do likwidacji zdiagnozowanych ryzyk i bazuje na wykorzystywaniu czynników chroniących.

7. Dobór metod badawczych:

- 1) Ankieta dla uczniów klas VII i VIII
- 2) Sprawozdania wych. o sytuacji wychowawczej w klasie w zakresie problemów wychowawczych związanych z ryzykownymi zachowaniami.
- 3) Analiza dokumentacji pracy pedagoga szkolnego

8. Formy, sposoby upowszechnienia raportu:

Umieszczenie w bibliotece szkolnej, prezentacja na radzie pedagogicznej, prezentacja wyników/ rekomendacji na spotkaniu rady rodziców i zebraniach wrześnieowych z rodzicami.

II CZYNNIKI RYZYKA I CZYNNIKI CHRONIĄCE W SZKOLE

Czynniki ryzyka są to cechy zwiększające prawdopodobieństwo używania środków odurzających. Prawdopodobieństwo jest tym większe, im więcej jest czynników ryzyka, im bardziej są one szkodliwe oraz im dłużej trwa ich działanie.

Na zlecenie Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) australijscy specjaliści dokonali przeglądu kilkudziesięciu znaczących badań nad czynnikami ryzyka i chroniącymi przed problemowymi zachowaniami i zaburzeniami w obszarze zdrowia psychicznego u dzieci. Wybrano te czynniki, które powtarzały się w większości analizowanych badań i nazwano je czynnikami głównymi.

Najistotniejsze czynniki ryzyka związane ze szkołą to:

- 1)Przemoc rówieśnicza;
- 2)Odrzucenie przez rówieśników;
- 3)Słaba więź ze szkołą;
- 4)Niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli);
- 5)Destrukcyjna grupa rówieśnicza;
- 6)Niepowodzenia szkolne.

W toku badania zagadnienia środków odurzających oraz czynników generujących ryzyko ich występowania, podzielić można te ostatnie na następujące grupy, w których to poszczególne czynniki ryzyka przedstawiają się następująco:

1. Sfera psychologiczna:

- 1)Nadmierna nieśmiałość, wrażliwość;
- 2)Chroniczne napięcie i niepokój;
- 3)Niska samoocena;
- 4)Brak odporności na stres i problemy;
- 5)Niski poziom asertywności.

2. Sfera rodzinna:

- 1)Brak wyraźnego i konsekwentnego systemu wychowawczego;
- 2)Niskie kompetencje rodziców w postępowaniu z dziećmi (brak reguł postępowania, niekonsekwencja);
- 3)Brak rygorów i kontroli lub bardzo surowa dyscyplina, nadopiekuńczość;
- 4)Wysoki poziom konfliktów w rodzinie, niskie wsparcie ze strony rodziców;
- 5)Brak lub osłabienie więzi emocjonalnej z rodziną, złe relacje pomiędzy rodzicami i dziećmi;
- 6)Zaburzenia w pełnieniu ról ojca i matki, nieobecność ojca w domu (także psychiczna);

- 7) Tolerancja rodziców wobec używania przez dzieci alkoholu lub innych substancji odurzających;
- 8) nadużywanie alkoholu, papierosów, narkotyków przez rodziców;
- 9) Rozwód, separacja, utrata rodziców;
- 10) Brak czytelnych granic i norm;
- 11) Przyzwolenie na uczestnictwo dziecka w sferach, do których nie jest ono przygotowane emocjonalnie.

3. Sfera społeczna:

- 1) Środowisko sąsiedzkie;
- 2) Środowisko rówieśnicze;
- 3) Dostępność substancji odurzających;
- 4) Moda na zażywanie środków odurzających.

4. Sfera szkolna:

- 1) Obecność środków odurzających w placówce;
- 2) Niski poziom wiedzy uczniów na temat środków odurzających;
- 3) Niskie kompetencje nauczycieli w zakresie rozpoznawania środków odurzających.

Oprócz czynników ryzyka w WHO stworzono również listę głównych czynników chroniących, czyli właściwości jednostki i środowiska, które wzmacniają odporność na podatność na narkotyki. Przyjmuje się, że akumulacja czynników chroniących obniża ryzyko powstawania uzależnień. Wśród czynników wymieniono także te związane ze szkołą.

Należą do nich:

- 1) poczucie przynależności;
- 2) pozytywny klimat szkoły;
- 3) prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza;
- 4) wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy;
- 5) okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć;
- 6) zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy.

Kluczowe znaczenie ma klimat szkoły, zwłaszcza relacje społeczne – zarówno między nauczycielami a uczniami, personelem szkoły a rodzicami, jak i między samymi uczniami, oraz wzajemne wsparcie. Z przeglądu badań dokonanego przez Noam i Fiore (2004) wynika, że najwięcej sukcesów dydaktycznych i najmniej problemów z utrzymaniem dyscypliny mają te szkoły, których uczniowie czują, że nauczyciele są dla nich bliskimi opiekuńczymi osobami i traktują ich z szacunkiem.

Przeświadczenie, że szkoła jest przyjaznym miejscem, w którym doświadcza się sukcesów, buduje u ucznia zaufanie do otoczenia, poczucie przynależności i więź ze szkołą. Zdaniem Jessora i in. (1995) więź ta należy do najważniejszych czynników chroniących przed agresją. Osiągnięcia szkolne, uznanie ze strony nauczyciela podnoszą poczucie własnej wartości ucznia, zaufanie do własnych możliwości i motywację do rozwoju.

W badaniach HBSC analizie poddano zależność między subiektywnymi dolegliwościami uczniów (m.in. przygnębienie, rozdrażnienie lub zły humor, zdenerwowanie, trudności z zasypianiem) a osiągnięciami szkolnymi, z uwzględnieniem wpływu czynników materialnych, relacji społecznych i innych zmiennych odnoszących się do funkcjonowania ucznia w szkole. Jak wskazują zgromadzone dane, głównym powodem odczuwania przez młodzież powtarzających się dolegliwości okazał się stres szkolny, definiowany jako poczucie znacznego obciążenia nauką. Drugim co do ważności uwarunkowaniem okazał się właśnie klimat

Zdrowa i bezpieczna szkoła –to szkoła, która zapewnia uczniom:

- 1)wysokie oczekiwania, standardy, przy równoczesnym udzielaniu wsparcia uczniom i ich rodzicom przez nauczycieli i pozostały personel szkoły;
- 2)możliwość budowania przyjaznych relacji z kolegami;
- 3)dobrą atmosferę, ogólny etos i eksponowane wartości;
- 4)zasady i brak zgody na jakiegokolwiek formy przemocy;
- 5)możliwość zdobywania pozytywnych doświadczeń i osiągnięcia sukcesów w ważnych zadaniach oraz podejmowania odpowiedzialności;
- 6)poczucie ładu i porządku w otoczeniu;
- 7)możliwość uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych.

Z dokonanego przeglądu czynników ryzyka i czynników chroniących wynika, to o co szkoła powinna zadbać, aby kreować zdrowe i bezpieczne środowisko uczenia się wspierające prawidłowy rozwój fizyczny, intelektualny, emocjonalny i społeczny dzieci i młodzieży. W podejmowanych działaniach profilaktycznych należy uwzględnić wszystkie rodzaje czynników i zaplanować proces zmian pozwalający osiągnąć zakładane rezultaty.

III ANALIZA WYNIKÓW

ANALIZA ILOŚCIOWA BADANIA ANKIETOWEGO PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD UCZNIÓW

1. Grupa badawcza: ucz. kl. 7 – 12 , ucz. Kl. 8 - 13 czyli N = 25 uczniów klas starszych w naszej szkole, w tym

Dziewczyna 13	Chłopak 12
---------------	------------

Komentarz: W badaniach ankietowych wzięło udział 25uczników, w tym 13 dziewcząt i 12 chłopców. Stanowią oni próbę badawczą (100% badanych).

2. Jak często grasz na komputerze?

Codziennie 6	Raz na parę dni 6	Raz w tygodniu 2	Raz na miesiąc 3	Nie gram 8
--------------	-------------------	------------------	------------------	------------

3. Jak często uprawiasz sport?

Codziennie 3	Raz na parę dni 18	Raz w tygodniu 3	Raz na miesiąc 0	Wcale 1
--------------	--------------------	------------------	------------------	---------

4. Jak często czytasz książki dla przyjemności?

Codziennie 3	Raz na parę dni 5	Raz w tygodniu 1	Raz na miesiąc 2	Nie czytam 14
--------------	-------------------	------------------	------------------	---------------

5. Jak często wychodzisz z przyjaciółmi wieczorem?

Codziennie 6	Raz na parę dni 9	Raz w tygodniu 3	Raz na miesiąc 2	Nie wychodzę 5
--------------	-------------------	------------------	------------------	----------------

Komentarz: Większość badanych deklaruje, że czas wolny spędza grając w komputer (24% ucz. robi to codziennie), raz na parę dni-24%, raz w tygodniu-12%,wcale-4%..12% badanych uprawia codziennie sport, raz na parę dni72%,.raz w tygodniu 12%, wcale nie uprawia sportu 4% badanych. Codziennie czyta książki 12%,raz na parę dni 20%, raz na miesiąc 4%, w ogóle

nie czyta 56%..Codziennie z przyjaciółmi spotyka się 24% uczniów, raz na parę dni 36%, raz w tygodniu 12%, raz na miesiąc 8%, nie wychodzi w ogóle - 20% badanych.

6. Ile pieniędzy zwykle tygodniowo wydajesz na swoje potrzeby bez kontroli ze strony rodziców?

0zł	5	1-30zł	12	31-60zł	6	61-100zł	1	Powyżej 100zł	1
-----	---	--------	----	---------	---	----------	---	---------------	---

Komentarz: uczniowie niewiele pieniędzy wydają bez wiedzy rodziców. 48% badanych wydaje kwotę do 30zł, 24% - kwotę do 60zł, po 4% kwotę do 100zł i powyżej 100zł.

7. Jak oceniasz swoje stosunki z matką?

Bardzo dobrze	11	Dobrze	9	Średnio dobrze	2	Źle	2	Bardzo źle	0
---------------	----	--------	---	----------------	---	-----	---	------------	---

8. Jak oceniasz swoje stosunki z ojcem?

Bardzo dobrze	7	Dobrze	10	Średnio dobrze	6	Źle	1	Bardzo źle	1
---------------	---	--------	----	----------------	---	-----	---	------------	---

Komentarz: 44% dzieci ma bardzo dobre stosunki z matką, 28% bardzo dobre stosunki z ojcem. Źłe stosunki z matką – 8%, z ojcem – 4%, bardzo złe stosunki z ojcem – 4%. Dobre i średnio dobre stosunki z matką – 36% i 8%. Z ojcem – dobre stosunki – 40% badanych, średnio dobre – 24%.

9. Czy poniższe stwierdzenia odnoszą się do Ciebie?

	Skala			
	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie
Moi rodzice określili ściśle zasady, co ja mogę robić w domu	2	8	8	7
Moi rodzice wiedzą z kim spędzam wieczory	20	3	0	2
Moi rodzice wiedzą, gdzie spędzam wieczory	19	4	0	2
Mogę łatwo otrzymać wsparcie emocjonalne od matki	15	7	1	2
Mogę łatwo otrzymać wsparcie emocjonalne od ojca	11	9	2	3
Mogę łatwo otrzymać wsparcie emocjonalne od przyjaciela	9	11	2	3

Komentarz: 8% uczniów ma określone zasady postępowania w domu, 28% nie ma takich zasad; 80% badanych podaje, iż rodzice wiedzą z kim spędzają wieczory, 60% uczniów otrzymuje wsparcie emocjonalne od matki, 8% nie ma wsparcia od matki, 44% wsparcie od ojca, 12% nie otrzyma wsparcia od ojca, 36% może liczyć na wsparcie od przyjaciela.

10. Czy reguły, które ustalają Twoi rodzice są dla Ciebie ważne?

Tak	8	Nie	5	Nie wszystkie	12
-----	---	-----	---	---------------	----

Komentarz: 32% uważa za ważne reguły ustalone przez rodziców, 20% nie uważa tych reguł, 48% uważa, że nie wszystkie reguły są słuszne.

11. Na ile jesteś zadowolony ze swoich stosunków z przyjaciółmi?

Bardzo zadowolony	12	Zadowolony	10	Średnio zadowolony	1	Niezadowolony	0	Bardzo niezadowolony	0	Nie mam przyjaciół	2
-------------------	----	------------	----	--------------------	---	---------------	---	----------------------	---	--------------------	---

12. Czy uważasz, że w Twojej klasie jest wielu uczniów, którzy odnoszą się do Ciebie w sposób lekceważący?

Tak	2	Raczej tak	5	Raczej nie	13	Nie	5
-----	---	------------	---	------------	----	-----	---

13. Czy uważasz, że w Twojej klasie jest wielu uczniów, którzy odnoszą się do w sposób sprawiający Ci przykrość?

Tak	3	Raczej tak	1	Raczej nie	9	Nie	12
-----	---	------------	---	------------	---	-----	----

Komentarz: 8% badanych jest traktowana w klasie w sposób lekceważący, 20% - raczej tak, 52% - raczej nie, 20% nie uważa się za traktowanych lekceważąco. 48% badanych jest bardzo zadowolonych ze swoich relacji z przyjaciółmi, 8% nie ma przyjaciół. 12% doznaje przykrości ze strony kolegów z klasy, 4% -raczej tak, raczej nie – 36%, 48% nie doznaje przykrości ze strony kolegów i koleżanek.

14. Czy uważasz, że siłą można rozwiązać konflikt?

Tak	4	Raczej tak	0	Raczej nie	9	Nie	12
-----	---	------------	---	------------	---	-----	----

15. Czy w ciągu ostatnich 3 miesięcy doświadczyłeś przemocy (bójka, atak słowny) ze strony kolegów czy koleżanek ze szkoły?

Tak	8	Nie	17
-----	---	-----	----

Komentarz: 16% uważa, że siłą można rozwiązać konflikt, 36% nie popiera siłowego rozwiązywania konfliktów. 32% doświadczyło przemocy, 68% nie doświadczyło w ciągu ostatnich 3 miesięcy przemocy ze strony kolegów.

16. Czy w ciągu ostatnich 3 miesięcy rozpoczęłeś bójkę lub brałeś w jakiejś udział?

Tak	2	Nie	23
-----	---	-----	----

17. Czy uważasz, że jesteś pewny siebie?

Tak	5	Raczej tak	13	Raczej nie	4	Nie	3
-----	---	------------	----	------------	---	-----	---

Komentarz: 8% badanych brało udział w bójce, 92% nie uczestniczyło w bójce/w ostatnich trzech miesiącach/. 20% uważa, że jest pewna siebie, raczej tak – 52%, raczej nie – 16%, na nie opowiedziało się 12%.

18. Czy w szkole są jasno określone zasady postępowania?

Tak	11	Raczej tak	12	Raczej nie	0	Nie	2
-----	----	------------	----	------------	---	-----	---

19. Czy stosujesz się do tych zasad?

Tak	3	Raczej tak	17	Raczej nie	3	Nie	2
-----	---	------------	----	------------	---	-----	---

Komentarz: 44% uważa, że w szkole są jasno postawione zasady postępowania, raczej tak - 48%, 8% badanych uważa, że w szkole nie ma określonych zasad postępowania. 68% raczej przestrzega tych zasad, 12% zawsze przestrzega, raczej nie – 12%, w ogóle nie przestrzega 8%.

20. Czy wychowawca przekazuje Wam wiedzę na temat środków psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze itp.)?

Tak	11	Raczej tak	8	Raczej nie	4	Nie	2
-----	----	------------	---	------------	---	-----	---

Komentarz: 44% stwierdza, że wychowawca przekazuje wiedzę na temat środków psychoaktywnych, raczej tak – 32%, raczej nie – 16%, nie – 8% badanych.

21. Czy wiesz czym są narkotyki?

Tak	25	Nie	0
-----	----	-----	---

22. Wskaż, która z poniższych definicji najlepiej opisuje narkotyki

Niebezpieczny środek, który silnie uzależnia i wprowadza organizm w odmienny stan	Środek, który zwiększa sprawność organizmu, ale jest niebezpieczny	Środek, który wprowadza w przyjemny stan i jest bezpieczny	Żadna z wymienionych
20	3	0	2

23. Czy wiesz czym są dopalacze?

Tak 23	Nie 2
--------	-------

Komentarz: 100% badanych deklaruje, że wie ,co to są narkotyki i w większości właściwie je definiuje, 92% deklaruje, że wiem i w większości właściwie definiuje, co to są dopalacze, 8% nie ma wiedzy na temat dopalaczy.

24. Wskaż, która z poniższych definicji najlepiej opisuje dopalacze

Legalny i bezpieczny środek zbliżony w działaniu do narkotyków 0	Legalny, ale niebezpieczny środek zbliżony w działaniu do narkotyków 5	Niebezpieczny, syntetyczny środek zbliżony w działaniu do narkotyków 16	Produkt kolekcjonerski nieprzeznaczony i niewskazany do spożycia 2	Żadna z wymienionych 2
---	---	--	---	---------------------------

Komentarz: 64% uczniów opowiada się za definicją – niebezpieczny, syntetyczny środek zbliżony w działaniu do narkotyków, 20% podaje definicję – legalny ,ale niebezpieczny środek, 8% - środek kolekcjonerski, 8% - nie wskazuje żadnej z wymienionych definicji.

25. Skąd wiesz o narkotykach?

Od rodziców 3	Od wychowawcy 7	Od znajomych 6	Z telewizji 7	Z internetu 10
Z gazet, ulotek 0	Z innego miejsca 0	Nie wiem 3		

26. Skąd wiesz o dopalaczach?

Od rodziców 5	Od wychowawcy 6	Od znajomych 4	Z telewizji 4	Z internetu 6
Z gazet, ulotek 1	Z innego miejsca 1	Nie wiem 6		

Komentarz: wiedzę o narkotykach i dopalaczach młodzież czerpie z: internetu – 40%/narkotyki/ i 24%/dopalacze/, od wychowawcy – 28% /narkotyki/ i 24% /dopalacze/, od znajomych -16%, z TV – 28% / narkotyki/, 16%/dopalacze/.

27. Jaki jest Twój stosunek do osób zażywających narkotyki?

Zdecydowanie negatywny 8	Nie zwracam na to uwagi 4	Nie podoba mi się, ale jestem tolerancyjny 6	Próbuję im pomóc 2	Nie mam zdania 5
-----------------------------	------------------------------	---	-----------------------	---------------------

28. Jakie zdanie na temat narkotyków mają Twoi znajomi?

Złe 6	Dobre 2	Obojętne 5	Nie rozmawiamy na ten temat 12
-------	---------	------------	--------------------------------

29. Jaki jest Twój stosunek do osób zażywających dopalacze?

Zdecydowanie negatywny 6	Nie zwracam na to uwagi 3	Nie podoba mi się, ale jestem tolerancyjny 7	Próbuję im pomóc 2	Nie mam zdania 7
-----------------------------	------------------------------	---	-----------------------	---------------------

Komentarz: złe zdanie na temat narkotyków i dopalaczy ma po 24% badanych, nie ma zdania 48%/narkotyki/ i 28%/dopalacze/

30. Jakie zdanie na temat dopalaczy mają Twoi znajomi?

Złe 7	Dobre 1	Obojętne 5	Nie rozmawiamy na ten temat 12
-------	---------	------------	--------------------------------

Komentarz: złe zdane na temat dopalaczy wśród znajomych ma 28%, dobre 4%, obojętne 20%, nie rozmawiają na ten temat-48%.

31. Czy wiesz jak pomóc osobie zażywającej narkotyki?

Tak 14	Nie 11
--------	--------

32. Którą z poniższych dróg wybrałbyś jako skuteczne narzędzie pomocy osobie zażywającej narkotyki?

Przekazanie informacji rodzicom osoby zażywającej narkotyki 4	Kontakt ze specjalnym ośrodkiem ds. uzależnień 12	Przekazanie informacji wychowawcy 3	Nie mam zdania 6
---	---	-------------------------------------	------------------

Komentarz: 16% uważa, że należy powiadomić rodziców osoby zażywającej narkotyki, 48%-skontaktować się z ośrodkiem uzależnień, 12%-powiadomić wychowawcę, nie ma zdania-24%.

33. Czy Twoim zdaniem sprzedaż i zażywanie dopalaczy powinno być zabronione?

Tak 21	Nie 4
--------	-------

34. Czy spotkałeś się w szkole z zachęcaniem do zażywania środków psychoaktywnych (narkotyków, dopalaczy, leków)?

Tak 0	Nie 25
-------	--------

Komentarz: 84% uważa, że sprzedaż narkotyków i dopalaczy powinna być zabroniona, 100% badanych nie spotkała się w szkole z możliwością zakupu środków psychoaktywnych

35. Czy brałeś kiedyś narkotyki?

Tak 2	Nie 23
-------	--------

36. Jeśli tak, jakie?

Marihuana lub haszysz 1	LSD 0	Amfetamina 0	Ecstasy (piguła, drops) 0	Kokaina 0	Heroina 0	Inne 0
-------------------------	-------	--------------	---------------------------	-----------	-----------	--------

37. Czy brałeś kiedyś dopalacze?

Tak 2	Nie 23
-------	--------

Komentarz: po 8% badanych brało narkotyki/marihuana-4%/ i dopalacze; 92% nie brało narkotyków i dopalaczy.

38. Jeśli tak, jakie?

Mefedron i podobne (3-MMC, 4-MEC itp.) 0	Susz różnego rodzaju (mocarz, kokolino, sqn) 0	Tabletki różnego rodzaju 0	Inne 2
--	---	----------------------------	--------

39. Czy któryś z Twoich znajomych bierze narkotyki?

Tak 6	Nie 19
-------	--------

40. Jak w skali 1-4 ocenisz łatwość dostępu do następujących środków:

Środek	Skala			
	1 Bardzo trudno	2 Trudno	3 Łatwo	4 Bardzo łatwo
Marihuana lub haszysz	7	5	7	6
Dopalacze w formie suszu	9	11	5	0
Ecstasy (piguła, drops)	11	5	8	1
LSD	10	11	3	1
Mefedron	10	3	10	2
Amfetamina	9	9	3	4
Kokaina	14	4	5	2
Heroina	10	8	6	1

Komentarz: 24% uczniów ma znajomych biorących narkotyki, 76% nie ma takich znajomych. Bardzo trudny dostęp do: marihuana-28%, dopalacze-36%, ecstasy-44%, LSD-40%, mefedron-40%, amfetaina-36%, kokaina-56%, heroina-40%, łatwy dostęp do: marihuany-24%, amfetainy-16% mefedron i kokaina po 8%,ecstasy,LSD

41. Czy ktoś kiedykolwiek proponował Ci narkotyki?

Tak 2	Nie 23
-------	--------

42. Czy ktoś z Twojego najbliższego otoczenia bierze narkotyki?

Tak 0	Nie 25
-------	--------

Komentarz: 8% badanych miało propozycję zakupu narkotyków, 92% nie spotkało się z taką propozycją. 100% uczniów nie ma w najbliższym otoczeniu osób biorących narkotyki.

43. Czy zdarza Ci się oglądać filmy, które są przeznaczone dla dorosłych?

Tak 13	Nie 12
--------	--------

Komentarz: 52% ogląda filmy przeznaczone dla dorosłych, 48% nie ogląda takich filmów.

44. Czy znasz zasady panujące w szkole?

Tak 21	Nie 4
--------	-------

45. Czy wychowawca jasno określił zasady panujące w szkole?

Tak 21	Nie 4
--------	-------

46. Czy zawsze przestrzegasz ustalonych reguł?

Tak 3	Nie 4	Nie zawsze 18
-------	-------	---------------

47. Czy uważasz, że jesteś szczęśliwy?

Tak 6	Raczej tak 13	Raczej nie 4	Nie 2
-------	---------------	--------------	-------

Komentarz: 84% młodzieży wypowiedziało się, że wychowawca jasno określił zasady panujące w szkole, na nie – 16%. 84% uczniów zna zasady panujące w szkole, 16% nie zna, 12% przestrzega tych zasad, 16% nigdy, 72% nie zawsze. 24% badanych deklaruje, że są szczęśliwi, raczej tak – 52%, raczej nie – 16%, nie – 8%.

48. Czy sądzisz, że Twoi koledzy i koleżanki Cię lubią?

Tak 4	Raczej tak 17	Raczej nie 2	Nie 2
-------	---------------	--------------	-------

49. Czy wśród swoich kolegów i koleżanek udaje Ci się pokazać Twoje umiejętności i mocne strony?

Tak 3	Raczej tak 18	Raczej nie 4	Nie 0
-------	---------------	--------------	-------

Komentarz: 16% uważa, że jest lubiana, 68% raczej tak, raczej nie – 8%, na nie opowiedziało się 8%. 12% badanych może pokazać swoje mocne strony swoim kolegom i koleżankom, raczej tak – 72%, raczej nie – 16%,

50. Jak często zdarza Ci się popadać w konflikty z innymi osobami?

Często 6	Rzadko 17	Nigdy 2
----------	-----------	---------

51. Czy są osoby w klasie, które Ci dokuczają?

Tak i źle się z tym czuję 5	Tak, ale są to tylko żarty 12	Nie, nigdy mi się to nie zdarzyło 8
-----------------------------	-------------------------------	-------------------------------------

Komentarz: 24% często popada w konflikty, rzadko – 68%. Nigdy – 8%. 20% badanych źle się czuje, gdy inne osoby jej dokuczają, 48% bierze to za żarty, 32% nigdy to się nie zdarzyło.

52. Jak spędzasz wolny czas?

Spędzam czas z kolegami lub koleżankami 18	Czytam książki 2	Gram w gry planszowe 1	Gram w gry komputerowe lub na tablecie 8
Uprawiam sport 3	Oglądam telewizję 6	Spędzam miło czas z rodzicami 6	Spędzam czas sam/sama 7

53. Moją pasją jest:

Sport (piłka nożna, rower, hulajnoga...) 6	Komputer 4	Książka 1	Kino 0
Podróże 3	Zwierzęta 6	Mam inną pasję 14	Nie mam pasji 2

Komentarz: 72% uczniów spędza czas z kolegami koleżankami, 24% z rodzicami, 24% ogląda TV, 12% uprawia sport, 8% czyta książki, 4% gra w gry planszowe, 32% gra w gry komputerowe. Pasje i zainteresowania badanych to: 24% - sport, 16% - komputer, 4% - książka, 12% - podróże, 24% - zwierzęta, 56% badanych ma inne pasje, 8% - nie ma pasji.

Wyniki analizy zapisów dokumentacji szkolnej i rozmowy z pedagogiem szkolnym

Analiza dokumentów oraz rozmowa z pedagogiem szkolnym pozwoliła, przy weryfikacji działań wychowawczo –profilaktycznych prowadzonych na terenie szkoły, na uaktualnioną diagnozę występujących w środowisku szkolnym czynników chroniących oraz czynników ryzyka. Wśród czynników chroniących wskazać można:

- szkoła, w której uczy się dziecko (wyższy niż przeciętny poziom inteligencji dużej grupy uczniów)
- brak społecznej akceptacji dla zachowań odbiegających od norm,
- oferta zajęć rozwijających zainteresowania, uzdolnienia uczniów, łatwa dostępność do nich,
- świetlica szkolna,
- łatwa dostępność do pedagoga szkolnego i psychologa
- dobry kontakt wychowawcy ze swoimi uczniami,
- stałe monitorowanie zachowań uczniów przez wychowawców i dużą grupę rodziców
- budowanie w szkole, klasie prawidłowych relacji rówieśniczych, relacji uczeń –nauczyciel, nauczyciel –rodzic poprzez angażowanie uczniów, rodziców w klasowe/szkolne przedsięwzięcia (np. Kiermasz Bożonarodzeniowy, obchody Dnia Dziecka, szkolne obchody różnych świąt państwowych, Heleniada- Pchli targ - kiermasz szkolny/ środowiskowy),
- zajęcia profilaktyczne prowadzone w szkole w ramach profilaktyki uniwersalnej omawiającej zagadnienia dostosowane do potrzeb uczniów, w tym programów rekomendowanych (Programy Profilaktyczne „Przyjaciele Zippiego”, „Strażnicy uśmiechu”) oraz spotkania o tematyce profilaktycznej z Policjantem, pielęgniarką,
- prowadzenie zajęć, pogadarek, różnych szkolnych przedsięwzięć, akcji z zakresu wzmacniania norm przeciwnych podejmowaniu zachowań ryzykownych,
- kształtowania umiejętności samokontroli, radzenia sobie w sytuacjach trudnych, radzenia sobie z emocjami , promocja zdrowego trybu życia, doskonalenie technik asertywnych, radzenia sobie z emocjami –zwłaszcza negatywnymi itp.
- prowadzenie na terenie szkoły działań promujących zdrowie (koło gotowania, sklepik szkolny, „Mleko i warzywa w szkole”, i in.),
- prowadzenie zajęć, pogadarek przez wychowawców na temat zagrożeń płynących z zażywania substancji psychoaktywnych z dostosowaniem form przekazu do wieku rozwojowego ucznia (w tym Realizacja Wojewódzkiego Programu Profilaktyki Używania Substancji Psychoaktywnych w tym nowych narkotyków dla uczniów klas VI-VII naszej szkoły („ Porozmawiajmy o zdrowiu i nowych zagrożeniach „ Wojewoda Zachodniopomorski 2018/2019),
- stała współpraca wychowawcy i/lub pedagoga szkolnego z rodzicami (prawnymi opiekunami), MOPSem, PCPRem, Policją, Kuratorami, Poradnią PP lub innymi w zależności od potrzeb,

- okresowa (1 na 2 tyg.) obecność pielęgniarki szkolnej,
- natychmiastowa reakcja szkoły (pogadanki z uczniami, przekazanie informacji do rodziców) na niepokojące sygnały płynące z otoczenia szkoły, dot. Informacji na temat niepokojących zachowań uczniów,
- organizowane zajęcia w ramach pomocy psychologiczno – pedagogicznej dla 51 uczniów naszej szkoły (blisko 25% społeczności szkolnej) (zajęcia wspierające/psychoedukacyjne z pedagogiem szkolnym, wsparcie psychologa, logoterapia, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, zajęcia rewalidacyjne),
- prowadzone są zajęcia mające na celu kształtowanie umiejętności właściwego korzystania z zasobów internetu

Obserwowane czynniki ryzyka w szeroko rozumianym środowisku szkolnym to:

Dotyczące małej grupy uczniów naszej szkoły:

- alkoholizm rodziców czy też nadużywanie alkoholu w najbliższym otoczeniu ucznia,
- trudna sytuacja finansowa rodziny,
- nadpobudliwość, deficyt uwagi,
- zaniedbania wychowawcze ze strony rodziców.
- różne problemy rodzinne,
- trudności szkolne,
- niska motywacja do nauki,
- niska samoocena, brak wiary w swoje możliwości,
- brak jasno ustalonych zasad postępowania (ze strony rodziny i szkoły),
- brak konsekwencji w stosunku do obserwowanych zachowań niepożądanych,
- zachowania buntownicze (pojedyncze przypadki).

Dotyczy większej grupy uczniów naszej szkoły:

- brak zainteresowań,
- niewywiązywanie się z obowiązków szkolnych,
- łatwy dostęp do TV, cyberprzestrzeni w domach uczniów,

IV WNIOSKI I REKOMENDACJE

WNIOSKI Z BADAŃ W ODNIESIENIU DO PRZYJĘTYCH KRYTERIÓW (WSKAŹNIKÓW SUKCESU):

Wskaźnik nr 1 – Uczniowie w szkole czują się bezpiecznie : *Tak. Uczniowie czują się w naszej szkole bezpiecznie. W małym stopniu dochodzi do ataków przemocy (słownej bądź fizycznej). Nie zachodzi niebezpieczeństwo związane z nadużywaniem substancji psychoaktywnych;*

Wskaźnik nr 2 – Uczniowie wiedzą i rozumieją jakie zagrożenia niosą dla ich zachowania ryzykowne: *Tak. Uczniowie są w stanie określić swój (negatywny) stosunek do używek. W ich najbliższym otoczeniu nie zachodzą takie zachowania jak próbowanie, bądź używanie środków psychoaktywnych. Wychowankowie mają postawę krytyczną do stosowania przemocy i w niewielkim stopniu jej doświadczają. Znają zasady, które w większości są im przedstawione tylko przez stronę szkolną.*

Wskaźnik nr 3 – Uczniowie i nauczyciele znają zasady bezpiecznego korzystania z zasobów internetowych: *Tak. Wiedzę na ten temat przekazują im nauczyciele przedmiotowi, wychowawcy, a także prowadzone są w tym temacie szkolenia.*

Wskaźnik nr 4 – Nauczyciele w działaniach wychowawczych kładą nacisk na mocne strony ucznia: *Tak. Wychowawcy realizują szkolny program wychowawczo - profilaktyczny zgodnie, z którym na lekcjach wychowawczych prowokują sytuacje, w których każdy uczeń ma szansę pozytywnie zaistnieć na forum klasy, odkryć swoje mocne strony i je zaprezentować.*

Wskaźnik nr 5 – Uczniowie nie podejmują prób korzystania z używek, narkotyków, dopalaczy: *Tak. Generalnie uczniowie nie są chętni do korzystania z używek. W szkole stwierdzono takie marginalne przypadki, które podlegały procedurze i została podjęta wobec nich odpowiednia reakcja ze strony szkoły. Wszyscy badani stwierdzili, że nie otrzymali żadnej propozycji zakupu, bądź spróbowania, zażywania narkotyków, bądź dopalaczy na terenie szkoły. Poza szkołą – zadeklarowały to dwie osoby.*

Wskaźnik nr 6 – Nie ma w zespołach klasowych uczniów wykluczonych: *Tak. Uczniowie w swoich ankietach (poza pojedynczymi, ale ważnymi dla nas przypadkami) deklarowali, że nie czują się wykluczeni przez rówieśników, zarówno z grup klasowych jak i grup pozaszkolnych.*

Wskaźnik nr 7 – Uczniowie nie stosują cyberprzemocy: *Tak. Nie zostały ujawnione żadne przypadki cyberprzemocy w naszej szkole. Placówka realizowana lekcje wychowawcze, które miały na celu przeciwdziałać cyberprzemocy, edukować uczniów w tym zakresie.*

Wskaźnik nr 8 – W zespołach klasowych występuje pomoc koleżeńska: *Tak. Uczniowie zadeklarowali, że czują i wzajemnie stosują pomoc koleżeńską. Chętnie biorą udział we wspólnych przedsięwzięciach, nawiązują przyjaźnie.*

Wskaźnik nr 9 – Uczeń wie do kogo i zgłasza się po pomoc w przypadku poczucia zagrożenia fizycznego i psychicznego: *Tak. Uczniowie chętnie rozmawiają z nauczycielami, zarówno na tematy ich zainteresowań i spędzania wolnego czasu jak i te dotyczące ich problemów, poczucia zagrożenia, niespełnienia, poczucia smutku czy niebezpieczeństwa, zarówno ze strony rówieśników, jak i rodziny, obcych. Jest to potwierdzone dokumentacją pedagoga, rozmowami z udziałem wychowawców. W skrajnych przypadkach, szkoła podejmuje działania angażujące zewnętrzne instytucje, w zależności od potrzeb.*

Wskaźnik nr 10 – Uczniowie są otwarci i potrafią dzielić się z nauczycielami, pedagogiem, swoimi problemami osobistymi: *Tak. Odpowiedź padła wyżej (wskaźnik nr 9)*

Wskaźnik nr 11 – Program wychowawczo – profilaktyczny jest adekwatny do likwidacji zdiagnozowanych ryzyk i bazuje na wykorzystywaniu czynników chroniących: *Tak. Program wychowawczo – profilaktyczny zawiera w sobie skazania, które zobowiązują pracowników szkoły do wspierania uczniów, pomocy, ale także do nauczania podopiecznych na temat tolerancji, szacunku, wzajemnej pomocy, reagowania w sytuacjach zagrażających zdrowiu lub życiu, unikania zachowań ryzykownych, środowisk zdemoralizowanych itd. Program ten jest wdrażany zarówno przez ogólne funkcjonowanie szkoły jak i szczegółowo przez organizowa-*

ne w placówce akcje o charakterze charytatywnym, pozytywnie wzmacniającym, jak i jest przedstawiany na lekcjach wychowawczych, wycieczkach szkolnych itd.

Wyodrębnione w wyniku przeprowadzonych badań czynniki ryzyka i czynniki chroniące w ujęciu tabelarycznym:

Najistotniejsze czynniki ryzyka	Odpowiedzi uczniów	Wnioski
Przemoc rówieśnicza	1. 32% uczniów klasy 7 i 8 doświadczyło w ostatnim czasie przemocy fizycznej bądź słownej w szkole; 2. 8% uczniów brało udział w bójce, bądź ją rozpoczęło;	1. Jest duża część z uczniów, która w jakikolwiek sposób doświadczyła bądź była świadkiem przemocy psychicznej/ fizycznej w szkole. 2. Lecz tylko mała część z tych osób brała udział w takim zdarzeniu;
Odrzucenie przez rówieśników	1. 12% badanych uważa, że nie otrzyma pomocy/wsparcia psychicznego od przyjaciela; 2. 8% badanych uważa, że nie posiada w ogóle przyjaciół; 3. 8% uczniów uważa, że w klasie znajdują się osoby, które jawnie go/ją lekceważą; 4. 20% uczniów uważa, że raczej są w klasie osoby, które odnoszą się do nich w sposób lekceważący; 5. 8% badanych uważa, że nie są oni lubiani przez resztę rówieśników, natomiast również tylu badanych uważa, że raczej nie są. 6. 16% uczniów uważa, że raczej nie umie pokazać swoich umiejętności i mocnych stron, przy swoich rówieśnikach; 7. 24% deklaruje, że często popada w konflikty ze swoimi rówieśnikami; 8. 20% badanych otwarcie przyznaje, że często popadają w konflikty i źle się z tym czują;	1. Te osoby mogą być w grupie ryzyka, przez ewentualne poczucie osamotnienia, niezrozumienia, 2. Te osoby mogą mieć problem z kontaktami z rówieśnikami w przyszłości, mogą być też narażone na większy stres, brak pewności siebie, mogą odczuwać brak wsparcia ze strony otoczenia; 3. Może to informować o nierozwiązanych konfliktach klasowych; 4. Ta informacja również może oznaczać niezakończone konflikty klasowe; 5. Brak stworzenia więzi z otoczeniem, poczucie odrzucenia może owocować w depresję lub inne poważne problemy psychiczne w przyszłości; 6. Jak wyżej 7. Jedna czwarta osób ankietowanych może żyć w częstych konfliktach, co może powodować poczucie odrzucenia, braku akceptacji ze strony środowiska i może powodować duże problemy na tle psychicznym; 8. Należy zbadać jak długo konflikty zostają nierozstrzygnięte, ponieważ naturalnym jest tworzenie się i rozwiązywanie konfliktów, lecz długofalowe konflikty mogą budować atmosferę niechęci i odrzucenia.
Słaba więź ze szkołą	1. Wywiad środowiskowy, wywiad z pedagogiem szkolnym. 2. Uczniowie zadeklarowali, że znają zasady panujące w szkole, ale nie zawsze ich przestrzegają (72%).	1. Uczniowie angażują się w święta szkolne; 2. Wychowankowie respektują zasady panujące w placówce.
Niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli)	1. Wywiad z pedagogiem, z nauczycielami przedmiotowymi, wychowawcami;	1. Z zebranych informacji wynika, że w placówce znajduje się jeden uczeń, który w niedostateczny sposób kontroluje własne zachowanie. Ma on przyznany IPET, jego sytuacja ulega poprawie.
Destrukcyjna grupa rówieśnicza	1. 12% uczniów odpowiedziało, że w jego klasie są osoby, które odnoszą się w sposób sprawiający przykrość,	W szkole nie występuje problem wykluczenia, uczniowie czują się swobodnie w swojej klasie. Mała, (lecz i tak za duża) grupa uczniów uważa, że przemoc

	<p>4% uczniów uznało, że w jego klasie raczej są takie osoby; 2. 16% badanych uważa, że siłą można rozwiązywać konflikty;</p>	<p>jest sposobem na rozwiązanie konfliktu.</p>
Niepowodzenia szkolne	<p>1. Wywiad z uczniami, wywiad z pedagogiem</p>	<p>Uczniowie odczuwają porażkę na terenie szkoły, jest ona przede wszystkim związana z negatywnymi ocenami, które później z sukcesem poprawiają. Najlepszym dowodem na to jest brak ocen niedostatecznych na koniec roku w klasach od 4 do 8.</p>
Narkotyki	<p>1. 24% uczniów uważa, że wychowawcy za mało inicjują rozmowę na temat narkotyków (bądź nie inicjują tych rozmów w ogóle); 2. 100% uczniów wie czym są narkotyki; 3. Duża część badanych posiada wiedzę na temat narkotyków z internetu (40%), tyle samo osób deklaruje, że swoją wiedzę zdobyło w placówce szkolnej, bądź w domu; 4. 32% badanych uważa, że ma całkowicie negatywny stosunek do osób, które zażywają narkotyki, 24% wykazuje się w tym temacie tolerancją, 20% nie ma zdania na ten temat. 5. 8% badanych deklaruje, że jego środowisko ma pozytywne spojrzenie na tematykę narkotyków; 6. Tylko 24% uczniów wykazuje, że środowisko, w którym się otacza, jest negatywnie nastawione do narkotyków; 7. 56% uczniów uważa, że wie jako pomoc osobą uzależnionym od narkotyków. Podaje jako przykład kontakt ze specjalistycznymi placówkami, informowanie rodziców, kontakt z wychowawcą. Reszta osób deklaruje, że nie wie. 8. Dwójka uczniów (8%) deklaruje, że miała zaproponowane narkotyki, również dwójka uczniów (8%) przyznaje się do brania narkotyków. 9. 24% ankietowanych przyznało, że w ich towarzystwie są osoby, które biorą narkotyki. 10. Według uczniów, najłatwiej jest z dostępnością marihuany i amfetaminy (ponad 20%),</p>	<p>1. Tylko 8% z tej grupy deklaruje, że nie słyszało bądź nie uczestniczyło w rozmowie z wychowawcą odnośnie narkotyków, co może oznaczać, patrząc przez pryzmat tego, jak mała jest ta grupa, że tych uczniów nie było w szkole, w czasie kiedy odbywały się takie lekcje; 2. Wiedza na temat tego czym są narkotyki – przez wszystkich uczniów badanych może być wskaźnikiem wysokiej edukacji w tym zakresie, ale zarazem może oznaczać, że tematyka ta jest dla nich wszechobecna, nie zawsze w kontrolowany sposób; 3. Dobrym wnioskiem jest trwająca, stała działalność szkoły, w porozumieniu z rodziną uczniów w zakresie edukacji na temat narkotyków, lecz martwić może duży odsetek osób, które swoją wiedzę zdobyli w internecie, w sposób niekontrolowany. Brak jest wiedzy na temat informacji, z którymi uczniowie mieli kontakt; 4. Uczniowie mają już ugruntowaną wiedzę na temat narkotyków, natomiast nie są przekonani w jaki sposób powinni reagować na osoby, które zażywają je, w ich otoczeniu; 5. Jest to mały odsetek osób, które popierają takie zachowania, co może wskazywać na to, że sami je zażywają. 6. Większość uczniów ma kontakt z osobami, które nie są negatywnie nastawione do narkotyków, co może łąc prognozować na przyszłość tych osób; 7. Wszyscy uczniowie wiedzą co to jest narkotyk, ale połowa z badanych nie wie w jaki sposób może im przeciwdziałać. 8. Uczniowie, którym zaproponowano narkotyki, zdecydowali się na tę propozycję w 100%. 9. Patrząc na powyższy wniosek, można się obawiać, że jeśli ktoś ze środowiska zaproponuje narkotyki, to uczniowie na nie przystaną. 10. Uczniowie wskazali, że według nich, z bardzo dużą łatwością byli by w stanie zdobyć marihuany i amfetaminę;</p>
Alkohol	<p>1. Zabrakło w ankiecie zapytania dot. alkoholu</p>	<p>1. Z rozmowy z pedagogiem szkolnym wynika, że problem alkoholu jest znikomy w placówce, jednorazowo został zgłoszony problem;</p>

<p>Inne środki psychoaktywne (w tym dopalacze)</p>	<p>1. 24% uczniów uważa, że wychowawcy za mało inicjują rozmowę na temat dopalaczy (bądź nie inicjują tych rozmów w ogóle); 2. 92% uczniów wie czym są dopalacze, a wiedzę na temat tych substancji psychoaktywnych czerpią w większości ze szkoły, od rodziców z domu, bądź z internetu; 3. Większość uczniów wyraża negatywne podejście do osób, które zażywają dopalacze, lecz 28% toleruje takie zachowania w swoim dalszym środowisku; 4. 16% uczniów uważa, że nie powinna być zabroniona sprzedaż i zażywanie dopalaczy; 5. 8% uczniów deklaruje, że próbowało dopalaczy, w tym 1 osoba wskazuje susz różnego rodzaju, druga nie jest w stanie skatalogować; 6. Według informacji, które są zawarte w formie skali, uczniowie deklarują, że dopalacze w formie suszu są dla nich w większości (80%) trudno bądź bardzo trudno dostępne, natomiast 20% badanych deklaruje, że są one łatwo dostępne, 40% deklaruje, że mefedron jest dla nich łatwo dostępny;</p>	<p>1. Tylko 8% z tej grupy deklaruje, że nie słyszało bądź nie uczestniczyło w rozmowie wychowawcy na temat dopalaczy, co może oznaczać, patrząc przez pryzmat tego, jak mała jest ta grupa, że tych uczniów nie było w szkole, w czasie kiedy odbywały się takie lekcje; 2. Rośnie świadomość istoty problemu dopalaczy, uczniowie nabywają w kontrolowany sposób wiedzę na ich temat (szkoła, dom), lecz jest duża grupa osób, która zdobyła wiedzę na temat dopalaczy z internetu, w sposób niekontrolowany, z możliwością niekorzystnego wpływu na ich wiedzę; 3. Chociaż sam poziom tolerancji na różnicę między opiniami i preferencjami jest pozytywny, to niepokoi duże natężenie tolerancji dla osób, które mają kontakt z tymi środkami, co może negatywnie wpłynąć na rozwój sytuacji w przyszłości tj. osoby zadające się z osobami stosującymi dopalacze mogą kiedyś się zdecydować na spróbowanie. 4. Mimo, iż jest to mały odsetek uczniów, to niepokoi fakt, że kilka osób wyraziło swoją aprobatę dla takich środków psychoaktywnych dostępnych na rynku; 5. Niepokojący jest fakt, że uczniowie w tym wieku próbują dopalaczy lub innych środków psychoaktywnych, co za tym idzie mają do nich dostęp; Odpowiedź osoby, która nie była w stanie skatalogować używki, może dowodzić, że nie była nawet świadoma tego, co zgodziła się zażyć. 6. Uczniowie nie znający tematu powinni odpowiedzieć, że sposób zdobywania dopalaczy jest dla nich bardzo trudny (bark osób, miejsc, środków umożliwiających zakup), natomiast 20% określiło, że w łatwy sposób jest w stanie zdobyć te używki; łatwo by było im również w zdobyciu mefedronu;</p>
<p>Wagary/ucieczki ze szkoły</p>	<p>1. 12% uczniów kl 7 i 8% uczniów kl 8 (na podstawie wywiadów z wychowawcami)</p>	<p>1. Niewielu uczniów ucieka ze szkoły, bądź dzieje się to za wiedzą i pozwoleniem rodziców (godziny usprawiedliwione)</p>
<p>Osoby podlegające wyższemu ryzyku (zgodnie z definicją)</p>	<p>1. 3 uczniów, w tym 1 uczeń ze sprawą sądową (na podstawie wywiadu z pedagogiem)</p>	<p>1. Mała grupa uczniów jest określana mianem podejrzanych o demoralizację, co wynika z prezentowanych przez nich postaw – wagary, stosowane wulgaryzmy, przepychanki słowne, agresja fizyczna, czyli angażowanie się w bójki szkolne, popalanie papierosów. Uczeń ze sprawą sądową jest uznany za zdemoralizowanego, jego występki wykraczają poza skalę reszty uczniów, lecz informacje te nie podlegają ocenie tej ewaluacji.</p>
<p>Łamanie szkolnego regulaminu i/lub statutu bądź zasad moralnych itd. (rozumiane jako odnotowane uwagi w dzienniku)</p>	<p>1. uczniowie największą ilość uwag otrzymali za używanie wulgaryzmów, przeszkadzanie na lekcji lub lekceważenie nauczyciela (na podstawie dziennika) – 8% (wszystkich uczniów) uzyskało ocenę z zachowania naganną (1 osoba) bądź nieodpowiednią; - Średnia ilość uwag przy ocenie</p>	<p>1. Mała część uczniów łamie regulamin szkolny w rażący sposób, czego wynikiem są wystawiane uwagi. Jeśli dochodzi już do przekroczenia granicy wynikającej z łamania ogólnie – przyjętych zasad, to są to agresje słowne, w szczególności wulgaryzmy, stosowane najczęściej do „siebie” jako forma protestu bądź w stosunku do rówieśników. Niepokój może budzić stosowanie wulgaryzmów przy obecności nauczyciela.</p>

	nieodpowiedniej z zachowania to 20.	
Wykaz czynników chroniących	Odpowiedzi uczniów	Wnioski
W szkole znajdują się organy wsparcia tj. psycholog, pedagog;	1. Wywiad z pedagogiem szkolnym;	1. Uczniowie otrzymują pomoc psychologiczno-pedagogiczną w każdym zakresie, w zależności od potrzeb;
Szkoła realizuje program profilaktyczny i wychowawczy;	1. Wywiad z pedagogiem, dyrekcją szkoły, wychowawcami klas;	1. Uczniowie są zaznajomieni z zajęciami dotyczącymi profilaktyki zdrowia, ochrony życia, reagowania w sytuacjach kryzysowych, a także dzieci mają możliwość zapoznania się z zasadami współżycia społecznego, tworzenia więzi z rówieśnikami, rodzicami, nauczycielami;
Poczucie przynależności	<p>1. Uczniowie biorą udział w zajęciach dodatkowych, realizowanych na terenie szkoły, ponadto wychowankowie biorą udział i realizują zabawy szkolne, akcje charytatywne, festyny; (wywiad z pedagogiem, z nauczycielami, wychowawcami);</p> <p>2. Uczniowie zadeklarowali, że integrują się z rówieśnikami min. poprzez wyjście wspólna na dwór w wolnym czasie, co najmniej raz w tygodniu – 72% badanych;</p> <p>3. większość uczniów deklaruje, że ma dobre, bądź bardzo dobre stosunki z przyjaciółmi (88%);</p> <p>4. ankietowani przyznali, że są w stanie otrzymać wsparcie emocjonalne od swoich przyjaciół (80% osób);</p> <p>5. Koledzy z klasy nie odnoszą się do badanych w sposób lekceważący, tak odpowiedziało 72%, oraz nie są oni także przedmiotem poniżania, lub zdają sobie sprawę, że część uszczypliwości ma charakter żartobliwy – tak odpowiedziało również 72% badanych;</p> <p>6. na pytanie czy rówieśnicy Cię lubią – 84% badanych odpowiedziało, że tak;</p> <p>7. Na pytanie czy w towarzystwie masz okazję zaprezentowania swoich mocnych stron – odpowiedzieli, że tak (84% osób);</p>	<p>1. uczniowie zawiązują relacje z placówką szkolną oraz jej podmiotami;</p> <p>2. przeważająca większość uczniów spędza swój czas z rówieśnikami, nie izoluje się od innych;</p> <p>3. Prawie wszyscy badani zadeklarowali, że nawiązali przyjazne relacje z rówieśnikami i są one dla nich zadowalające, co może wpływać pozytywnie na rozwiązywane przez nich problemy, minimalizuje poczucie osamotnienia, daje możliwość otoczeniu do reagowania w sytuacjach kryzysowych;</p> <p>4. uczniowie mają zaufanie do swoich przyjaciół, co wspomaga ich rozwój emocjonalny, empatyczny i stanowi zaplecze, wsparcie w sytuacjach trudnych bądź kryzysowych;</p> <p>5. w społeczności klasowej nie ma zbyt wielu konfliktów, uczniowie dobrze czują się w swojej grupie rówieśniczej w szkole;</p> <p>6. Prawie wszyscy badani czują się lubiani, mają towarzystwo, z którym mogą spędzać czas;</p> <p>7. Badani czują się swobodnie w swoim towarzystwie, gdzie mogą eksponować swoje mocne strony i umiejętności;</p>
Pozytywny klimat szkoły	1. Uczniowie biorą udział w : festynach, zabawach szkolnych, podejmują działalność lokalną (pomoc w TOZie), zbiórki materialne,	1. uczniowie aktywnie uczestniczą w życiu szkoły, są istotą jej częścią, nadają ton i tempo działania, rozwijają swoją kreatywność w tworzeniu dekoracji, konkursów itd. kształcą przy tym różne umiejętności

	działalność niematerialna – pochody miejskie, organizacja uroczystości państwowych i szkolnych, udział w konkursach; (wywiad z pedagogiem, podziękowania kierowane z różnych instytucji, teczka wychowawcy itd.)	np. biorąc udział w kole teatralnym, bądź innych występach krasomówczych pracują nad tonacją głosu, nad poprawnym sposobie wystawiania się, przy tym nawiązując relacje z rówieśnikami, nauczycielami i innymi pracownikami szkoły. Ponadto obchodząc uroczystości państwowe – szkoła utrwała postawę patriotyczną, poczucie przynależności państwowej;
Prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza	Jak w punkcie wyżej.	Uczniowie chętnie angażują się w działania społeczne, działania charytatywne, działania na rzecz ochrony środowiska, organizują zbiórki. Wychowankowie mają świadomość i potrzebę wagi uczestnictwa ich w życiu społecznym.
Wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielenia sobie wzajemnej pomocy	1. Odwołanie się do punktów wyżej.	1. Uczniowie biorą udział w życiu szkoły, angażują się w działania charytatywne, przez co budują w sobie potrzebę wzajemnej pomocy; - Nauczyciele przedmiotowi deklarują, że można zauważyć u uczniów wzajemną pomoc chociażby przy pożyczaniu sobie przedmiotów niezbędnych do użytku w czasie toku lekcji,
Okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć	1. 84% badanych deklaruje, że udaje im się zaprezentować swoje umiejętności i mocne strony; 2. 72% osób uważa się za pewnych siebie;	1. Duży odsetek uczniów pokazuje, że szkoła daje pole do prezentacji i odkrywania swoich umiejętności; 2. Uczniowie czują się swobodnie, nie odczuwają dyskomfortu ze strony szkoły, bądź społeczności rówieśniczej. Dzięki czemu wierzą w swoje możliwości i są pewni siebie. Działa to pozytywnie na nich aspiracje oraz ambicje.
Zdecydowany brak akceptacji przez szkołę przemocy	1. Wywiad z pedagogiem i psychologiem szkolnym; 2. Z ankiet z uczniami, wynika , że 68% badanych nie doświadczyło przemocy (słownej lub bójki) jako uczestnik bądź obserwator w ostatnich 3 miesiącach, natomiast 92% nie brało w nich udziału;	1. Szkoła deklaruje całkowity brak akceptacji dla zachowań agresywnych, wszystkie jej przejawy są zgłaszane i podlegają procedurą szkolnym, społeczeństwo nauczycielskie szkoły reaguje na zachowania nie mieszczące się w granicach akceptowalnych względem regulaminów i statutu szkoły. Szkoła podejmuje rozmowy z rodzicami, angażuje instytucje państwowe w razie takiej konieczności, a także wykorzystuje narzędzia prawne. Ponadto nauczyciele biorą udział w szkoleniach, które mają na celu poprawę komunikacji z uczniami i rodzicami. 2. Wynik można zinterpretować jako pozytywny bilans, tego, że zjawisko agresji w szkole jest znikome. Zaś osoby mające problem z agresją są stałą mniejszością. W związku z tym, proponuje się dalsze, intensywne prace korygujące zachowanie u tych uczniów.

REKOMENDACJE :

1. Systematycznie uzupełniać wiedzę n-li oraz rodziców w zakresie używek, substancji psycho-aktywnych, sposobów zapobiegania i skutków ich zażywania oraz reagowania w sytuacjach kryzysowych.

2. W rozmowach z rodzicami uwrażliwić ich na potrzeby młodego człowieka związane z przynależnością do grupy i akceptacją ze strony rówieśników, a także przekazywać informacje na temat zagrożeń, jakie mogą pojawić się w środowisku rówieśniczym.
3. Każdorazowo reagować na zauważane u uczniów zachowania niepojęce.
4. W dalszym ciągu w pracy z uczniem wzmacniać ich mocne strony, budować sytuacje pozwalające na ich prezentację w grupie.
5. W pracy wychowawczej nadal kształtować postawy asertywności.
6. Wspierać konstruktywne zainteresowania uczniów, a w szkole - w miarę posiadanych możliwości - zwiększyć ilość zajęć pozalekcyjnych, dostosowując je do ich potrzeb.
7. Nadal prowadzić zajęcia z zakresu profilaktyki uzależnień, ze szczególnym zwróceniem uwagi na negatywne skutki zażywania substancji psychaktywnych, psychotropowych, zastępczych, narkotyków, dopalaczy, palenia papierosów, itp. oraz sposoby reagowania w sytuacjach kryzysowych.
8. Kontynuować wsparcie dla uczniów „problemowych” oraz wymagających pomocy w wyrównywaniu deficytów i pokonywaniu trudności szkolnych.
9. Kontynuować współpracę z Policją, Strażą Miejską w formie spotkań profilaktycznych z uczniami.
10. Należy zadbać o ochronę i wzmacnianie pozytywnego wizerunku nauczyciela jako osoby kompetentnej w swojej dziedzinie i jednocześnie otwartej na potrzeby uczniów, przy czym pamiętać należy, że postawa uczniów wobec nauczycieli w dużym stopniu zależy od samych nauczycieli - dlatego w ocenie pracy nauczycieli należy brać pod uwagę nie tylko merytoryczne przygotowanie do pracy dydaktycznej, ale także życzliwość wobec uczniów, umiejętności słuchania, wrażliwości na potrzeby i problemy młodych ludzi.

V ANEKS

Stanowią kwestionariusze ankiet w postaci załączników

Przedstawiono na RP dnia 23 sierpnia 2019 roku